

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social Animal) คือ ไม่สามารถเป็นคนที่สมบูรณ์หากใช้ชีวิตโดดเดี่ยวภายนอกสังคม มนุษย์ใช้ชีวิตในสังคมเพื่อพึ่งพาอาศัยกันเพราะ มนุษย์ทุกคนมีความสามารถช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์คนอื่น และไม่มีมนุษย์คนใดสามารถสอนตนเองให้รู้จัก เหตุผลหรือความยุติธรรมได้เพราะ สามารถเรียนรู้จากการใช้ชีวิตในสังคมเท่านั้น (สุภูมิ นवलสกุลและบรรพต วีระลัย, 2521)

เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization) เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มนุษย์จึงต้องมีการอบรมสั่งสอนและเรียนรู้ระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมในระดับต่าง ๆ ค ซึ่งในแต่ละสังคมมีองค์ประกอบที่แตกต่างกันและมีการเปลี่ยนแปลงตามองค์ประกอบเหล่านั้น

ส่วนการจัดระเบียบทางสังคมในด้านการเมืองมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะเป็นการใช้อำนาจการปกครองของรัฐต่อประชาชน ซึ่งต้องมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขระเบียบกฎเกณฑ์ของรัฐให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่สังคมจะมีความสงบสุขได้นั้น ย่อมขึ้นกับประชาชนของรัฐได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามระเบียบกฎเกณฑ์เหล่านั้นหรือไม่ เพราะถ้าหากประชาชนของรัฐไม่ปฏิบัติตาม โดยฝ่าฝืนและละเมิดสิทธิซึ่งกันและกัน สังคมย่อมเกิดความวุ่นวายไม่เป็นระเบียบ รัฐบาลความมั่นคงและไม่สามารถดำรงอยู่ได้

ดังนั้นการปรับตัวทางสังคมในด้านการเมืองของประชาชนจึงมีความสำคัญต่อความสงบสุขของสังคมและความมั่นคงของรัฐอย่างยิ่ง รัฐซึ่งมีหน้าที่ควบคุมสังคมจึงจำเป็นต้องทราบว่ประชาชนมีการปรับตัวทางการเมืองอย่างไร สอดคล้องกับรูปแบบการปกครองหรือไม่และระเบียบกฎเกณฑ์ที่รัฐกำหนดไว้ได้รับการปฏิบัติตามอย่างไร

การศึกษาครั้งนี้จะช่วยให้ทราบว่า การปรับตัวทางการเมืองของชาวนากลุ่มหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวิวัฒนาการและลักษณะการปรับตัวเป็นอย่างไรกับระเบียบกฎเกณฑ์ใดบ้างโดยดูจากทางด้านวัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งหมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองซึ่ง เป็นตัวแทนของรัฐกับผู้อยู่ใต้ปกครองในฐานะสมาชิกของรัฐ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาลักษณะการปรับตัวในด้านการเมืองของหัวหน้าครอบครัวชาวนา
2. เพื่อศึกษาว่า การปรับตัวมีความสอดคล้องกับระเบียบกฎเกณฑ์และรูปแบบการปกครองที่รัฐกำหนดหรือไม่

ขอบเขตการศึกษา

1. เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (A case study) หมู่บ้านศรีชะกระบือ ตำบลคูเมือง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
2. ศึกษาหัวหน้าครอบครัวชาวนาทั้งหมดในหมู่บ้านจำนวน 47 คน
3. ศึกษาการปรับตัวของหัวหน้าครอบครัวชาวนาตั้งแต่วัยเด็กจนถึงปัจจุบัน

ระเบียบและวิธีวิจัย

เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (A case study) โดยใช้ระเบียบและวิธีวิจัยทางด้านมานุษยวิทยา (Anthropological Research) ในการเก็บข้อมูลภาคสนามใช้การสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวชาวนาอย่างไม่เป็นทางการ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมกับชาวบ้านในระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนาม 7 เดือน โดยใช้เวลาทั้งหมดในการทำวิจัยตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2534 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2536 ซึ่งมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ขั้นที่หนึ่ง เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับสังคม การเมือง การปรับตัว การเปลี่ยนแปลง ครอบครัว ชาวนา และทฤษฎีต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจความหมายของคำเหล่านี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเป็นพื้นฐานแนวความคิดสำหรับการวางแผนและออกแบบการวิจัยโดยปรึกษาและขอคำแนะนำจากอาจารย์

2. ขั้นที่สอง เลือกหมู่บ้านเป้าหมาย โดยผู้ศึกษากำหนดหลักเกณฑ์สำหรับท้องถิ่นที่จะทำการวิจัยดังนี้

- 2.1 เป็นท้องถิ่นที่ผู้ศึกษาสามารถฟัง พูดและเข้าใจความหมายของภาษาในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

- 2.2 อัตราค่าครองชีพอยู่ในระดับที่ผู้ศึกษามีทุน (เงิน) เพียงพอ สำหรับใช้จ่ายตลอดการวิจัย เช่น ค่าเดินทาง ค่าอาหาร ค่าที่พักและอื่น ๆ

2.3 สภาพแวดล้อมเหมาะสมกับสุขภาพและร่างกายของผู้ศึกษาโดยไม่เป็นอุปสรรค

ต่อการทำงาน

2.4 มีความปลอดภัยโดยไม่อยู่ในสถานการณ์ผู้รับหรือผู้มีสงคราม

2.5 คนในท้องถิ่นประกอบอาชีพทำนาสืบทอดกันมานานหลายสมัย

หลังจากกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้วจึงเลือกจังหวัดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เหมาะสม และเก็บข้อมูลจากสำนักงานจังหวัดและเกษตรจังหวัด เพื่อคัดเลือกอำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและสอบถามเจ้าหน้าที่ในทุกระดับประกอบการพิจารณาพร้อมกับศึกษาแผนที่ สภาพภูมิศาสตร์ การคมนาคม สถานการณ์ในท้องถิ่น ฯลฯ แล้วจึงเลือกหมู่บ้าน 3 หมู่บ้าน ต่อจากนั้นเข้าไปสำรวจหมู่บ้านทั้งหมดด้วยตนเอง โดยการสนทนาและสอบถามรายละเอียดจากชาวบ้าน เพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกเพียงหมู่บ้านเดียว

3. ขั้นที่สาม การเลือกบ้านพักในหมู่บ้านเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากเพราะ การเก็บข้อมูลภาคสนามต้องใช้เวลาหลายเดือน ในระยะแรกผู้ศึกษายังไม่ตัดสินใจพักบ้านใด เนื่องจากต้องการหาข้อมูลเพื่อคัดเลือกบ้านพักที่เหมาะสมก่อน โดยการสอบถามประวัติย่อของหัวหน้าครอบครัวและคู่สมรสจากทุกคน เรือน กับรายชื่อสมาชิกทุกคนที่อาศัยอยู่ด้วยกันในปัจจุบัน แล้วบันทึกไว้ในแบบบันทึก (คู่มือภาคผนวก) เพื่อสำรวจหาลักษณะประชากร ครอบครัว เพศ อายุ การศึกษาและอื่น ๆ แล้วจึงเลือกพักกับครอบครัวที่มีธัญชาติไม่ตรีดี สมาชิกทุกคนเต็มใจให้พักด้วยและสามารถทั้งหมดรวมทั้งผู้ศึกษาด้วย สำหรับขั้นตอนนี้ยังเป็นการแนะนำตัวผู้ศึกษากับทุกครอบครัว บอกวัตถุประสงค์ในการอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเพื่อ สร้างความสัมพันธ์อันดีและความเข้าใจกันดีระหว่างกัน

สำหรับระยะเวลาตั้งแต่ขั้นที่หนึ่งถึงขั้นที่สาม เป็นขั้นตอนที่ได้ดำเนินการในช่วงเวลาเดียวกัน ระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2534 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2534

4. ขั้นที่สี่ ผู้ศึกษาเข้าไปอาศัยอยู่ในหมู่บ้านร่วมกับชาวบ้าน สิ่งแรกที่สำคัญ คือ การแสดงบทบาทของผู้ศึกษาให้เป็นที่รู้จักในฐานะ เป็นหลานของชาวบ้านตระกูลหนึ่งซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นญาติกับมารดาผู้ศึกษา

การเก็บข้อมูลฉบับนี้เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2534 โดยการสอบถามและสนทนากับหัวหน้าครอบครัวชาวนาซึ่งเล่าเรื่องชีวิตของตนตั้งแต่วัยเด็กจนถึงปัจจุบันเกี่ยวกับชีวิตในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน รวมทั้งวิถีชีวิตเกี่ยวกับรัฐ (ทางการ) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง

เมื่อได้สนทนากับหัวหน้าครอบครัวคนใดแล้ว จะนำข้อมูลของแต่ละคนบันทึกไว้ในบันทึกสนามและแบบบันทึกประวัติย่อเฉพาะบุคคล สำหรับหัวหน้าครอบครัวซึ่งมีอายุมากที่สุดคนหนึ่งในหมู่บ้านทั้งเพศหญิงและเพศชาย ได้ใช้เครื่องบันทึกเสียงด้วยเพราะมีข้อมูลมาก ข้อมูลในอดีตบางเรื่องต้องค้นคว้าจากเอกสารเพิ่มเติมเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง เช่น พ.ร.บ. ที่บังคับใช้ในสมัยต่าง ๆ ประวัติของหมู่บ้าน ประวัติการศึกษาในท้องถิ่น รูปแบบการปกครองก่อนสมัยรัชกาลที่ 5

เครื่องมือที่ช่วยในการจำคือ กล้องถ่ายภาพและเครื่องบันทึกเสียงถูกใช้ในระยะสองสัปดาห์แรกเท่านั้น เพราะพบว่าไม่เพียงพอต่อการสร้างความรู้ลึกซึ้งเคยกับชาวบ้าน เนื่องจากผู้ถูกบันทึกเสียงแสดงอาการตื่นเต้นและการใช้เครื่องมือทั้งสองเป็นพฤติกรรมที่สร้างความแตกต่างระหว่างผู้ศึกษากับชาวบ้าน ดังนั้นระยะต่อมาจึงใช้การจดบันทึกสนามเท่านั้น โดยมีวิธีการจดบันทึกสองวิธีคือ วิธีที่หนึ่งจดอย่างละเอียดในเรื่องที่จำยากเช่น รายชื่อของบุคคล ประวัติและวิธีที่สองจดเฉพาะหัวเรื่อง ทั้งนี้เพราะเนื้อหาของเรื่องมีรายละเอียดคล้ายคลึงกันเช่น ชีวิตในครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและความสัมพันธ์กับทางการ ซึ่งลักษณะการดำเนินชีวิตของหัวหน้าครอบครัวชาวนาส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกันตามเพศและวัย

ส่วนการดำเนินชีวิตของผู้ศึกษา เริ่มต้นด้วยการสอบถามขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ทั้งที่เป็นข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติจากผู้สูงอายุในหมู่บ้าน เพื่อเป็นแนวทางการแสดงความสัมพันธ์กับชาวบ้าน โดยการวางตัวให้เหมือนกับเป็นสมาชิกคนหนึ่งในหมู่บ้านเช่น การช่วยเหลืองาน ประเพณีการกินอาหาร การแต่งกาย และอื่น ๆ

สำหรับการประพฤติปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับครอบครัวชาวบ้านนั้นเป็นสิ่งสำคัญและต้องระมัดระวังมากที่สุด เพราะถ้าหากมีความผิดพลาดทำให้เจ้าของบ้านตำหนิได้ย่อมเป็นผลเสียต่อการวิจัย ดังนั้นจึงต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของครอบครัวและสอบถามแนวทางการปฏิบัติตนกับเจ้าของบ้านอยู่เสมอ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความไม่สบายใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย การอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามเสร็จสิ้นในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2535

5. ขั้นที่ห้า เป็นการรวบรวมข้อมูล จัดข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูล โดยเรียงลำดับเวลาจากอดีตถึงปัจจุบัน พร้อมกับค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสารเพื่อเพิ่มเติมเนื้อหาให้สมบูรณ์และถูกต้องยิ่งขึ้น ทั้งเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ยังไม่สมบูรณ์และได้กลับเข้าสู่หมู่บ้านอีกหลายครั้งเพื่อเก็บข้อมูลในส่วนที่บกพร่อง

6. ขั้นที่หก เป็นการเขียนรายงานการวิจัยแบบพรรณนา โดยการจัดลำดับข้อมูลในการนำเสนอตามความเหมาะสมด้วยการปรึกษาและขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งในการเขียนรายงานมีการนำเสนอคำพูดของผู้ให้ข้อมูลด้วยในบางเรื่อง

ระยะเวลาในขั้นที่ห้าและขั้นที่หกนี้ ดำเนินการในช่วงเวลาเดียวกันตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2535 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2536 และข้อมูลทางการเมืองบางส่วน ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างการเขียนรายงานการวิจัยนำเสนอด้วย เพื่อทำให้รายงานการวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นประโยชน์ต่อรัฐด้านการกำหนดนโยบายและแผนในการดูแลพฤติกรรมของประชาชนให้สอดคล้องกับระเบียบกฎเกณฑ์และรูปแบบการปกครอง รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงแก้ไขระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสมด้วย

2. เป็นประโยชน์ในด้านวิชาการ อันเป็นการเพิ่มพูนความรู้ในการทำความเข้าใจชีวิตของชาวนานด้านการเมือง

แนวความคิดและทฤษฎี

ในเรื่องการเมือง อริสโตเติลถือว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ผู้แสดงตัวตนที่แท้จริงไว้เฉพาะในรัฐเท่านั้น ครอบครัวและชุมชนมีมาก่อนรัฐ แต่รัฐมีคุณค่าและความสำคัญเหนือครอบครัวและชุมชนนั้น ธรรมนูญของรัฐต้องปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ธรรมนูญที่ดีและเลว ธรรมนูญที่ให้สิทธิเท่าเทียมกันแก่ประชาชนเป็นธรรมนูญที่ดี ธรรมนูญที่ไม่ให้สิทธิเท่าเทียมกันแก่ประชาชนเป็นธรรมนูญที่เลว (อมร โสภณวิเชษฐวงศ์, 2520)

ขงจื้อผู้เป็นนักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงที่สุดของจีน เกิดเมื่อ 551 ปีก่อนคริสตกาล เป็นนักปรัชญาที่เน้นจริยศาสตร์มากกว่าสิ่งใด ขงจื้อเสนอว่า จุดมุ่งหมายของบุคคลคือ การพัฒนาบุคลิกภาพแห่งตน โดยเป็นคนที่มีความดีซึ่งประกอบด้วยความรักและความเมตตาต่อคนอื่น ส่วนจุดมุ่งหมายของสังคมคือ ความกลมกลืนและความเป็นระเบียบจากการปกครองของปราชญ์ผู้สมบูรณ์เต็มเปี่ยมด้วยคุณธรรม ดังนั้นรัฐบาลที่ดีที่สุดคือ รัฐบาลที่ปกครองโดยคุณธรรม การปกครองประชาชนคือ การทำให้จิตใจประชาชนบริสุทธิ์ มิฉะนั้นจะทำให้หวาดกลัวด้วยอำนาจ ซึ่งขงจื้อกล่าวไว้ว่า "ถ้าหากท่านนำประชาชนโดยการเมืองและปกครองโดยกฎหมายอาญา พวกเขาจะเพียงหลีกเลี่ยงการทำผิดกฎหมายแต่ไม่มีความรู้ถึงเรื่องเกียรติยศ แต่ถ้าท่านนำพวกเขาโดยการปฏิบัติคุณธรรมและปกครองพวกเขาโดยพยายามปลูกฝังความประพฤดีที่ดี พวกเขาจะไม่เพียงสำนึกในเกียรติเท่านั้น แต่เขาจะถูกเปลี่ยนไปทั้งหมด" (ปานทิพย์ ประเสริฐสุข, 2525)

พุทธปรัชญายืนยันหลักการที่แน่นอนในความจริงที่มีอยู่ในขอบเขตของประสบการณ์ดังปรากฏในสัพพสูตรแห่งสังยุตตนิกายว่า "คำว่าทุกสิ่งทุกอย่าง" (ในพุทธปรัชญา) หมายถึงอวัยวะประสาททั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น ร่างกาย และจิตใจ และสิ่งที่ถูกรับรู้มีอยู่คู่กับสิ่งทั้ง 6 คือ รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งสัมผัสได้และอารมณ์ของจิตตามลาภัง ทั้ง 12 สิ่งนี้ได้ครอบคลุมเอาทุกสิ่งทุกอย่างไว้หมดสิ้น...พระพุทธเจ้าทรงประกาศทฤษฎีกรรมว่า เป็นหลักความจริงที่เป็นไปตามเหตุผลของธรรมชาติ เช่นเดียวกับกฎทางฟิสิกส์และเคมีทั่วไป จะต่างกันก็เฉพาะประเด็นที่ว่า กฎแห่งกรรมต้องอาศัยเจตนามนุษย์เป็นหลัก ซึ่งในทางฟิสิกส์และเคมีไม่ปรากฏสิ่งที่เรียกว่า "เจตนา" ชัดเจน กล่าวอีกนัยหนึ่งกฎแห่งกรรมก็คือ กฎแห่งเหตุผลที่เป็นกระบวนการที่เป็นอยู่ในแต่ละบุคคล เหตุส่งผลให้เกิดผล (กรรม---ผลกรรม) และผลนั้นจะกลับกลายเป็นเหตุได้ในกาลเทศะที่แตกต่างกันไป (ผลกรรม---กรรม) (วิธาน สวีคุปต์, 2525)

การวิจัยเรื่องนี้นำเสนอข้อมูลตามทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ วัฒนธรรมทางการเมืองและการปรับตัว ซึ่งหัวข้อการวิจัยมีประเด็นที่มีความสัมพันธ์เป็น "เหตุ" และ "ผล" คือ

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในด้านการเมือง คือ องค์ประกอบของสังคมในด้านต่าง ๆ เกิดการเปลี่ยนแปลง จึงทำให้รัฐต้องเปลี่ยนแปลงระเบียบกฎเกณฑ์ รูปแบบการปกครอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบของอำนาจรัฐ นั่นก็คือ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองบางส่วนที่

ประชาชนประพฤติปฏิบัติจากแบบหนึ่งไปเป็นอีกแบบหนึ่ง รวมทั้งการออกกระเปียบกฎเกณฑ์ใหม่ด้วย อันเป็น "เหตุ" ให้ประชาชนของรัฐมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่แสดงความสัมพันธ์กับรัฐ

2. การปรับตัวทางสังคมในด้านการเมือง คือ การแสดงพฤติกรรมทางการเมืองให้ปรากฏออกมาในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็น "ผล" ที่เกิดจาก "เหตุ" คือ การเปลี่ยนแปลงในด้านการเมืองดังที่กล่าวไว้ในข้อ 1.

"ผล" ที่เกิดจากการปรับตัวนี้ปรากฏอยู่ใน กรรมทั้ง 3 ชนิด คือ

2.1 มโนกรรม คือ ความรู้สึกนึกคิดและการจดจำสิ่งที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับรัฐ

2.2 วาจากรรม คือ เสียงที่เปล่งออกมาเป็นภาษาพูดโดยมีความหมายที่

สามารถสื่อความเข้าใจกันทางสังคมในด้านการเมือง

2.3 กายกรรม คือ พฤติกรรมที่เกิดจากการแสดงออกของร่างกายเป็นกิริยาอาการที่มีความหมายในสังคมซึ่งเกี่ยวกับการเมือง

ซึ่ง "กรรม" ทั้งสามชนิดนี้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐ แล้วจะกลายเป็น "วัฒนธรรมทางการเมือง" ถ่ายทอดสู่ลูกหลานต่อไป

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

"เหตุ" คือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในด้านการเมือง ใช้แนวความคิดตามทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ของ บรอนนิสลอ มาลีเนาสกี (Bronnislav Malinowski) สำหรับการวิเคราะห์สังคมคือ องค์ประกอบต่าง ๆ ของวัฒนธรรม ทุกส่วนมีขึ้นเพื่อสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์ มาลีเนาสกี กล่าวว่า "ทัศนะของหน้าที่นิยมที่มีต่อวัฒนธรรมเน้นหลักสำคัญที่ว่า ประเพณีทุกอย่างวัตถุประสงค์มีทุกอย่าง ความคิดทุกความคิด ความเชื่อทุกความเชื่อของวัฒนธรรมสนองตอบความต้องการจำเป็นหรือทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง มีหน้าที่ที่จะต้องทำหรือเป็นตัวแทนของส่วนที่ขาดไม่ได้ในวัฒนธรรมนั้น"

ทฤษฎีนี้ถือว่า สังคมเหมือนสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง (Biological Organism) โดยของสังคมมีลักษณะดังนี้

1. สังคมในฐานะที่เป็นระบบที่มีอาณาเขตแน่นอน วางระเบียบตนเอง ควบคุมตนเอง (Self - Regulating) โดยส่วนประกอบต่าง ๆ มีแนวโน้มพึ่งพาอาศัยกันและรักษาดุลยภาพไว้

2. สังคมในฐานะที่เป็นระบบที่บำรุงรักษาตนเอง ทางองเดียวกันกับอินทรีย์ทั้งหลาย มีความต้องการจำเป็นจำนวนหนึ่ง (needs or requisites) และหลังจากได้รับการตอบสนอง แล้วจึงทำให้สังคมดำรงชีวิตอยู่ได้ ส่วนต่าง ๆ สามารถพึ่งพากัน (Homeostasis) และสามารถรักษาดุลยภาพไว้ได้ (equilibrium)

3. ดังนั้นการวิเคราะห์ระบบที่บำรุงรักษาตนเอง (สังคม) จึงมุ่งสนองความต้องการจำเป็นของส่วนประกอบต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งการกระทำเช่นนั้นจะส่งผลให้เป็นการรักษาความพึ่งพากันและดุลยภาพไว้ได้

4. ในระบบที่มีความต้องการจำเป็น เช่นนี้สังคมจึงต้องมีโครงสร้างแบบใดแบบหนึ่งขึ้นมาเพื่อเป็นหลักประกันให้มีการพึ่งพา (homeostasis) ดุลยภาพ (equilibrium) และการมีชีวิต (Survival) อาจกล่าวได้ว่า โครงสร้างหลายโครงสร้างสามารถสนองความต้องการจำเป็นอันเดียว (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2532)

ทฤษฎีวิวัฒนาการทางการเมือง

เมื่อมองสังคมตามทฤษฎีวิวัฒนาการที่เห็น ทุกส่วนของสังคมย่อมมีความเกี่ยวพันกัน เมื่อส่วนหนึ่งเปลี่ยนแปลงย่อมมีผลให้ส่วนอื่นเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย "วิวัฒนาการทางการเมือง" เป็นส่วนหนึ่งของสังคมโดยมีพื้นฐานมาจาก "กรรม" ของคนในสังคม ซึ่งมีการแสดงพฤติกรรมทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกันตามกาลเวลาและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่แต่ละคนได้เรียนรู้จากสถาบันทางสังคม ตามบทบาทและสภาพของคนที่ได้รับจากสังคมโดยเป็นการแสดงพฤติกรรมทางการเมือง

ลูเซียน พาย (Lucian Pye) ให้ความเห็นว่า "วิวัฒนาการทางการเมือง" เป็นทัศนคติ ความเชื่อ และความรู้สึกของคนที่ช่วยให้เราเข้าใจหรือเห็นความสำคัญของกระบวนการทางการเมือง ทัศนคติหรือความเชื่อดังกล่าวจะเป็นตัวกำหนดว่า เขาควรจะมีบทบาทอย่างไร มากน้อยเพียงใดในระบบการเมืองการปกครองของชุมชนที่เขาอาศัยอยู่ โดยเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาดั้งเดิม การเรียนรู้ การให้ความร่วมมือ ความรู้และความรู้สึกของชุมชนที่เขาอยู่ต่อการเมืองการปกครอง ดังนั้นประวัติศาสตร์ของแต่ละชุมชนจึงมีส่วนกำหนดวิวัฒนาการทางการเมือง ทฤษฎีวิวัฒนาการทางการเมืองจึงพัฒนาขึ้นมาจากการศึกษาพฤติกรรมในด้านการเมืองระหว่างชาติ

กรรมทางการเมืองของแต่ละบุคคลซึ่งเป็นการวิเคราะห์ทางจิตวิทยาในระดับจุลภาคสัมพันธ์กับการเมืองของสังคม (กลุ่มคน) ในระดับมหภาค (Lucian Pye ,1965)

เกเบรียล อัลมอนด์ (Gabriel Almond) และ จี. บิงแฮม เพาเวล (G. Bingham Powell, Jr) เสนอว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นความรู้สึกหรือการอบรมที่คนแต่ละคนได้รับซึ่งจะทำให้การกระทำของคนแต่ละคนนั้นมีความหมาย แต่เป็นส่วนของปรากฏการณ์ที่ "เห็นได้ไม่ชัด" (Subjective Realm) ประกอบด้วย

1. Cognitive Orientations ได้แก่ ความรู้ถึงวัตถุประสงค์ทางการเมือง และความเชื่อทางการเมือง (ไม่ว่าจะเป็นความรู้ที่ถูกต้องหรือเปล่า)

2. Affective Orientation ได้แก่ ความรู้สึกต่าง ๆ ที่มีต่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกต่อส่วนรวม ความรู้สึกเป็นคนแปลกหน้า ความรู้สึกไม่สนใจใยดีต่อระบบหรือองค์กรทางการเมือง

3. Evaluative Orientations ได้แก่ ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วมักจะเป็นการเอาค่านิยมเข้าวัดวัตถุประสงค์ทางการเมืองหรือเหตุการณ์ทางการเมืองใด ๆ (กลม สมวิเชียร, 2514)

หมายความว่า ทั้งความรู้ ความรู้สึก และความคิดเห็นต่าง ๆ เป็นอาการรับรู้ทางจิตที่จดจำไว้และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของแต่ละคนที่แสดงออกมาให้ปรากฏเป็นคำพูด กิริยาอาการต่าง ๆ นั้นเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มโนกรรมกำหนดวจีกรรมและกายกรรมที่แสดงออกต่อรัฐทุกอย่าง

วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็น แบบแผนของพฤติกรรมที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองที่เป็นตัวแทนของรัฐกับประชาชน ซึ่งในแต่ละสังคมล้วนมีแบบแผนที่แสดงออกในด้านการเมืองแตกต่างกันตามทัศนคติ ความรู้ ความรู้สึก ความเชื่อ และความคิดเห็นที่สมาชิกของสังคมนั้นได้รับถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ รวมทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเองจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม

ดังนั้นการศึกษา "วัฒนธรรมทางการเมือง" ของกลุ่มคนแต่ละกลุ่มจึงต้องศึกษาจาก "กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม" (Socialization) ที่คนเหล่านั้นได้รับการถ่ายทอดจากองค์กรต่าง ๆ และสำหรับการศึกษาวรรณกรรมทางการเมืองของหัวหน้าครอบครัวชาวนา ได้ศึกษาจากองค์กรทางสังคม 3 องค์กรคือ 1. ครอบครัว 2. โรงเรียน และ 3. ชุมชน

ทฤษฎีการปรับตัว

การเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมืองของสมาชิกเป็น "เหตุ" ส่วน "ผล" ที่ตามมา คือ การปรับตัวทางสังคมด้านการเมือง โดยการแสดงพฤติกรรมให้ปรากฏออกมาทั้งที่เป็นกิริยาอาการ ท่าทาง และคำพูด ซึ่งเป็นส่วนที่ต้องการค้นหาลักษณะของการแสดงออกเหล่านี้โดยใช้นิยามแนวคิดของ ลีออน เฟสติงเจอร์ (Leon Festinger) คือ

Cognitive Dissonance theory (ค.ศ.1965) แนวความคิดของทฤษฎีนี้มีพื้นฐานมาจากธรรมชาติ กลไกการปรับตัวของมนุษย์ซึ่งสรุปว่า มนุษย์ไม่สามารถทนต่อสิ่งที่เปลี่ยนแปลงขัดแย้งหรือไม่ลงรอยกัน ภาวะทางจิตนี้จะทำให้เกิดสิ่งสองสิ่งขึ้นในตัวบุคคลคือ กระตุ้นให้บุคคลมีกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อจะทำให้สภาวะความไม่สบายใจอันเกิดจากความขัดแย้งของความคิดลดลงได้

เฟสติงเจอร์ กล่าวถึง ความขัดแย้งระหว่างความคิด ความเข้าใจ จะมีผลต่อพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล ภาวะความขัดแย้งระหว่างความคิด ความเข้าใจ เกิดขึ้นเมื่อ

1. บุคคลรับรู้เหตุการณ์หรือข้อมูลใหม่ซึ่งขัดแย้งกับความรู้ตน อันได้แก่ ความเชื่อ ความคิดเห็น และทัศนคติ

2. บุคคลได้พบเหตุการณ์หรือข้อมูลที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน

3. การไม่เห็นพ้องกับคนอื่นในสังคม

4. การบังคับให้ยอมตาม ทำให้บุคคลเกิดการขัดแย้งระหว่างความคิดกับการกระทำ เมื่อเกิดการขัดแย้งขึ้นบุคคลสามารถลดการขัดแย้งด้วยการ

1. หาข้อมูลใหม่มาสนับสนุนความคิดหรือพฤติกรรมของตน

2. ไม่รับหรือหลีกเลี่ยงที่จะรับข้อมูล

3. เปลี่ยนพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความคิด หรือเปลี่ยนความคิดให้สอดคล้องกับ

พฤติกรรมของตน

4. เปลี่ยนความคิดให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบทฤษฎีสำหรับวิทยานิพนธ์

ดร.สุจิต บุญบงการ ได้ทำการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทย โดยใช้แบบสอบถามความสนใจทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาปีสุดท้าย จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 372 คน ผลปรากฏว่า นิสิตนักศึกษามีความสนใจทางการเมืองมากพอสมควร โดยเฉพาะผู้เรียนทางด้านรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์มีความสนใจทางการเมืองมากกว่าผู้ที่เรียนทางวิทยาศาสตร์และวิชาเทคนิคอื่น ๆ ความสนใจทางการเมืองนี้เป็นปัจจัยนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้นว่าบุคคลไม่สนใจการหาเสียงและไม่ค่อยคำนึงถึงผลของการเลือกตั้ง มักจะไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ดังนั้นถ้าบุคคลใดติดตามเรื่องราวทางการเมืองตลอดจนกิจการและผลงานของรัฐบาล กล่าวได้ว่าเขามีความสนใจทางการเมือง และมีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง (สุจิต บุญบงการ, 2514)

นอกจากนี้ยังมีบทความที่เขียนใน "วารสารสังคมศาสตร์" ฉบับที่ 1 ปีที่ 25 เดือนเมษายน พ.ศ. 2531 โดย ดร.ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ เรื่อง "วัฒนธรรมทางการเมือง" โดยชี้แนวความคิดของ พาย, อัลมอนต์และเพาเวล รวมทั้งเสนอการศึกษาสังคมเกษตรกร โดยอธิบายลักษณะของสังคมเกษตรกรด้านต่าง ๆ และการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองจาก "กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม" (Socialization) โดยผ่านสถาบันครอบครัว โรงเรียน ระบบราชการ และพุทธศาสนา รวมทั้งผลกระทบต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย แล้วสรุปได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยเอื้ออำนวยต่อการใช้อำนาจในการควบคุมตามระบบ-ราชการ และเป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย คนไทยถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้นำหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

จากแนวความคิดและทฤษฎีดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงแนวทางการศึกษาการปรับตัวทางการเมืองของมนุษย์ในสังคม โดยรัฐได้ใช้อำนาจรัฐกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางให้ประชาชนได้ประพฤติปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งมีอำนาจรัฐ 3 ลักษณะ คือ 1. อำนาจนิติบัญญัติ 2. อำนาจบริหาร และ 3. อำนาจตุลาการ อำนาจทั้งสามนี้ขยายเข้าสู่สังคมดั้งเดิมซึ่งมีโครงสร้างทางสังคมที่เป็นอิสระและห่างไกลจากการควบคุมของรัฐ ดังนั้นจึงนำทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่มาใช้เพื่อหาว่า โครงสร้างทางสังคมเป็นอย่างไร แล้วมีองค์ประกอบของอำนาจรัฐส่วนใดบ้างที่สามารถเข้าไปสู่สังคมดั้งเดิมเหล่านั้น และองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลง

อย่างไร สำหรับการวิจัยครั้งนี้เน้นศึกษาเฉพาะอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารเท่านั้น ซึ่งศึกษาจากการเรียนรู้ทางสังคมที่เป็นวัฒนธรรมทางการเมือง โดยถ่ายทอดจาก องค์กรทางสังคม 3 องค์กรคือ 1. ครอบครัว 2. โรงเรียน และ 3. ชุมชน ทั้งนี้เพราะ วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่มนุษย์ใช้ในการปรับตัวทางการเมือง ซึ่งมนุษย์จะเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมที่เขามีประสบการณ์เกี่ยวข้องด้วยเท่านั้น โดยของเจตความสามารถที่จะเรียนรู้ขึ้นอยู่กับประสาทสัมผัส(ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ) ของแต่ละบุคคลในการรับรู้ เข้าใจ และจดจำ ดังทฤษฎีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ อัลมอนต์ และ เปาเวล เสนอไว้ได้แก่ 1. ความรู้ถึงวัตถุประสงค์ทางการเมืองและความเชื่อทางการเมือง 2. ความรู้ต่าง ๆ ที่มีต่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองทั้งหลาย 3. ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่มีต่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง ซึ่งในสวนนี้เป็นส่วนเดียวกับแนวความคิดของกูเยียน พาย ที่ให้ความเห็นในลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็น "นามธรรม" (ไม่ใช้ "วัตถุ" ได้แก่ "บุคคล" และ "องค์กร" ทางการเมือง ซึ่งสามารถใช้ประสาทสัมผัส คือ ตามองเห็น หูได้ยินเสียง มือและร่างกายสามารถรู้สึกสัมผัสได้) และ พาย ให้ความเห็นว่า "วัฒนธรรมทางการเมือง" เป็นทัศนคติ ความเชื่อ และความรู้สึกรู้สึกรู้หรือทางราชการ(ทางการเมือง)นั่นเอง ซึ่งในการหาวัฒนธรรมทางการเมืองได้ศึกษาจาก ประวัติความเป็นมาของชุมชน, พฤติกรรมทางการเมืองของแต่ละบุคคลซึ่งเป็นการวิเคราะห์ทางจิตวิทยาในระดับจุลภาค(สัมภาษณ์, สังเกตพฤติกรรมของแต่ละคน) สัมพันธ์กับการเมืองของสังคม(กลุ่มคน) และพฤติกรรมของคนในระดับมหภาค ว่ามีการปรับตัวกับองค์ประกอบของอำนาจรัฐอย่างไรและมีอะไรบ้างนับตั้งแต่วัยเด็ก เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันมีการปรับตัวได้หรือไม่ได้ โดยในส่วนของ การปรับตัวนี้ได้ใช้ทฤษฎีการปรับตัวของ เฟสทิงเจอร์ เป็นพื้นฐานแนวความคิดสำหรับการตั้งสมมติฐานดังนี้

สมมติฐาน

ดังนั้นจึงได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า หัวหน้าครอบครัวชาวนาจะปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของอำนาจรัฐ เมื่อองค์ประกอบบริหารที่รัฐ เสนอสอดคล้องกันกับความต้องการและสภาพแวดล้อมของชาวบ้าน

1. ตัวแปรอิสระ คือ องค์ประกอบของอำนาจรัฐ (บุคคลและสถาบันที่ใช้อำนาจรัฐ) ได้แก่

1.1 อำนาจนิติบัญญัติ คือ อำนาจในการออกกฎหมาย (ประกอบด้วย พระมหากษัตริย์ รัฐสภา: วุฒิสภา สภาผู้แทนราษฎร กฎหมาย ฯลฯ)

1.2 อำนาจบริหาร คือ อำนาจที่บุคคลได้รับเพื่อดำเนินงานของรัฐตามที่ กฎหมายกำหนดไว้ (ประกอบด้วย พระมหากษัตริย์ คณะรัฐมนตรี ข้าราชการประจำ: ปลัดกระทรวงอธิบดีผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด นายอำเภอ ฯลฯ)

1.3 อำนาจตุลาการ คือ อำนาจในการตัดสินผู้ต้องหาและตัดสินลงโทษผู้ กระทำผิดกฎหมาย ตามกระบวนการยุติธรรม (ประกอบด้วย พระมหากษัตริย์หรือตัวแทน บทบัญญัติกฎหมาย ศาล : ผู้พิพากษา อัยการ ตำรวจ ฯลฯ)

2. ตัวแปรตาม คือ การปรับตัวของหัวหน้าครอบครัวชาวนาต่อองค์ประกอบของ อำนาจรัฐ (กฎหมาย เจ้าหน้าที่หรือตัวแทนของรัฐ) มีการปรับตัวได้หรือไม่ได้อย่างไร เช่น รัฐได้ ออกกฎหมายใหม่ให้ประชาชนเสียภาษีเพิ่มในอัตราใหม่ ผู้ซึ่งมีฐานะดีสามารถปรับตัวได้โดยการไป เสียภาษี แต่ในทางตรงกันข้ามผู้ซึ่งมีฐานะยากจน อาจไม่สามารถปรับตัวได้จึงไม่ไปเสียภาษี เป็นต้น

นิยามศัพท์

วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ปกครองที่เป็นตัวแทนของรัฐกับผู้อยู่ใต้ปกครอง (ประชาชนที่อยู่ในรัฐ)

หัวหน้าครอบครัวชาวนา หมายถึง บุคคลที่มีอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจกระทำ กิจกรรมต่าง ๆ เหนือสมาชิกทุกคนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน โดยประกอบอาชีพทำนาและตั้ง บ้านเรือนเดียวกัน โดยประกอบอาชีพทำนาและตั้งบ้านเรือนอยู่ที่หมู่บ้านศรีษะกระบือ

การปรับตัว หมายถึง การที่บุคคลเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก และความเห็น โดยการแสดงพฤติกรรมให้ปรากฏออกมา ซึ่งมีลักษณะที่สอดคล้องกับการ เปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของอำนาจรัฐหรือไม่ อย่างไร

องค์ประกอบของอำนาจรัฐ หมายถึง ระเบียบกฎเกณฑ์ บุคคล และสถาบันที่ใช้ อำนาจรัฐ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับตัวของหัวหน้าครอบครัวชาวนา